

Расевич Л. П.,
аспірант

Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка

САМОХАРАКТЕРИСТИКА ШЕРЛОКА ХОЛМСА ЯК ЗАСІБ СТВОРЕННЯ ІМІДЖУ «ВИНЯТКОВОГО ГЕРОЯ»

Анотація. У статті системно проаналізовано репліки-самохарактеристики Шерлока Холмса, які виступають інструментом творення його образу, працюють на створення іміджу «виняткового героя» і відповідають тенденції створення і сприймання образу в ракурсі філософії надлюдини.

Ключові слова: самохарактеристика, філософія надлюдини, «імідж винятковості», міфологізація.

Характеристика персонажем самого себе в літературно-художньому тексті є важливим засобом створення образу, і цей засіб не тільки дозволяє показати рівень егоцентричності або самокритичності персонажа, але й яскраво демонструє його взаємовідносини з «навколишнім світом» (зокрема, гармоніює чи дисонує самооцінка із реальним становищем конкретного героя в середовищі тексту, а також із оцінкою його іншими персонажами).

Формуючи образ Холмса, Конан Дойль, як вже зазначали дослідники, дотримується «принципу винятковості». К. Сміт вживає для окреслення ситуації термін «otherness» – «інакшість» [6]. Він полягає у тому, що його герой наділений винятковими якостями та характеристиками, які в інших персонажів менш виражені або відсутні взагалі. Винятковість персонажа постійно підкреслюється й іншими героями і власне самим перебігом подій в оповіданнях, наприклад – коли істину під силу знайти тільки Холмсу. Але нас цікавить ситуація, коли сам Холмс є свідомим своєї неповторності і сили, що чітко проявляється в його репліках-самохарактеристиках. Такий ракурс дозволяє глибше зрозуміти не тільки авторський задум, але й складний процес подальшої міфологізації образу Шерлока Холмса. Адже дойлівський детектив, який цілком тверезо оцінює свої можливості і масштаб своєї особистості й до того ж не відрізняється зайвою скромністю, певною мірою «змушує» читача думати і уявляти себе саме так, як і він сам про себе думає – сприймати себе як унікального героя із надзвичайними здібностями.

Та попри те, що майже кожна праця, яка так чи інакше торкається аналізу образу Холмса, містить хоча б побіжне зауваження щодо винятковості і неповторності цього персонажа (В. Мазін, Г. К. Честертон, К. Сміт, Р. Ділтс, С. Антонов та ін.), все ж поки що немає досліджень із системним висвітленням питання самохарактеристики Холмса, що у випадку із таким неординарним і часом навіть епатажним персонажем було б дуже доречно.

Отже, метою статті є системний аналіз матеріалу, який містить самохарактеристику Шерлока Холмса і виступає інструментом творення його образу.

За словами Л. Гінзбург, «...літературним героєм письменник висловлює своє розуміння людини, взятої з певної

точки зору і у взаємодії підібраних письменником ознак» [1, с. 14]. При цьому спочатку видається не зовсім правдоподібним, щоб Конан Дойль створював свого героя, наслідуючи ніцшеанську модель надлюдини, проте сукупність історико-естетичних та соціальних факторів, які були властивими кінцю XIX століття і часто визначали концепцію літературної особистості зазначеної доби, а також прагнення самого письменника зобразити свого героя відмінним і якісно кращим за усіх «літературних побратимів-детективів», визначають те, що образ Шерлока Холмса, первинно наділений такими якостями, які дозволяють розглядати його у контексті ідеї надлюдини. Л. Гінзбург зазначає: «як усяке естетичне явище, людина, зображена у літературі, не абстракція», а «конкретна єдність», але це єдність, яка не зводиться до «одиночного випадку», а єдність, яка має «поширене символічне значення», яка внаслідок цього здатна репрезентувати «ідею» [1, с. 21].

Слава Холмса і є тією «конкретною єдністю» та має, так би мовити, триєдину структуру. Вона складається найперше із суми блискучих успіхів героя на поприщі розкриття таємниць і злочинів, в унікальності його наукового методу, високому професіоналізмові. Наступною складовою є *непряма характеристика* Холмса (іншими персонажами), в чому полягає, зокрема, сюжетна функція Ватсона, який постійно підкреслює незвичайні здібності Холмса й усяко вихваляє його талант, що особливо виразно виглядає на тлі власної Ватсонової пересічності та недалекоглядності. І нарешті – це *самохарактеристика* Холмса, якій досі чомусь приділялося значно менше уваги.

Шерлок Холмс – особистість, яка знає собі ціну і позиціонує себе у творі таким чином, що стає мало не об'єктом поклоніння серед усіх, із ким пересікає його автор у процесі ведення розслідувань. Його авторитет визнають усі: і вперті задаваки на кшталт шотланд-ярдівського Лестрейда, який розглядає Холмса як небезпеку своїй власній кар'єрній славі, і, що ще більш дивно, перед Холмсом схилиють голови навіть самі злочинці, для яких він виступає в ролі такого собі «всевидячого ока», від котрого нічого не можливо приховати і яке бачить найхитріші злочинні задуми. Читач також мимоволі переймає навіюване автором благоговіння перед героєм, причому ця лінія простежується у кожному творі циклу, що створює постійний і цілеспрямований сугестивний вплив. Так у свідомості читача укорінюється думка про справді винятковий характер особистості Холмса та унікальність його можливостей. Цей аспект зіграв не останню роль у міфологізації образу: навіть читач, який мало знайомий із літературними творами про дойлівського детектива, беззаперечно переконаний, що саме він – найкращий фахівець у розкритті

таємниць і взагалі герой, характеристики якого виходять далеко за рамки звичних людських потенцій.

Репліки-самохарактеристики Холмса можна умовно поділити на декілька тематичних груп. Найбільша із них стосується *оцінки ним своїх власних можливостей*. Варто розпочати із того, що уже саме визначення Холмсом роду своєї діяльності містить винятковість: «У мене, бачте, рідкісний фах. Мабуть, я один такий на весь світ. Я детектив-консультант» [3, т. I, с. 27]; «Єдиний приватний детектив-консультант <...> Останній і найвищий ступінь у розслідуванні. Коли Гретсон, Лестрейд або ЕтелніДжонс у глухому куті, – а це, до речі, звичайний їхній стан, – справи з їхніх рук переходять до мене. Я знайомлюся з ними як фахівець і оголошую свою думку – думку фахівця» [3, т. I, с. 105]. Із наведених цитат видно, що Холмс цілком свідомий своєї унікальності. Незважаючи на те, що такі оцінки є досить гучними, вони позбавлені голосливості пихи, адже підкріплені блискучими професійними успіхами. Холмс виділяє себе із лав детективів Скотленд-Ярду («Знання отаких дрібниць відрізняє майстерного детектива від якого-небудь Гретсона чи Лестрейда» [3, т. I, с. 39]), для яких ведення розслідувань – це лише кар'єра. Для Холмса це предмет захоплення і обожнювання. Невипадково він свідомо зрікається сімейного життя та стосунків із жінками, присвячуючи увесь час улюбленій справі. Холмс каже, що «в світі не було й немає жодної людини, яка віддала б розкриттю злочинів стільки праці й таланту, як я» [3, т. I, с. 28]. Роки напруженої роботи зробили із нього професіонала, тому хоч він і називає себе «детективом-аматором» [3, т. I, с. 43] і скромно «знавцем злочинів» [3, т. II, с. 209], рівень його здібностей далеко не аматорський, а досконалий – рівень фахівця. Навіть порівняння його здібностей із пересічними здібностями скотлендярдських детективів є для Шерлока Холмса неприйнятно образливим: «Яке нахабство – змішувати мене з поліційними детективами!» [3, т. I, с. 322].

В «Етюді у багряних тонах» Холмс зараховує себе до геніїв: «Кажуть, нібито геній – це нескінченна витривалість, – зауважив він, усміхаючись. – Дуже невдале визначення, але детективові якраз пасує» [3, т. I, с. 37], що промовисто говорить про рівень оцінки ним свого професіоналізму як про гранично досконалий. Однак Холмс не сприймає свої здібності як даність, природній талант, а бачить їх результатом тривалої праці, самовдосконалення. Це робить предметом захоплення не так самі здібності, як людину, яка силою своєї волі зуміла досягти високих результатів і цим самим стати на щабель вище від інших. Саме тому Шерлок Холмс займає позицію «поза», яка ні до чого не зобов'язує і водночас дозволяє діяти, включаючись у суспільний процес, коли потрібно. Холмс промовисто визначає себе наступним чином: «Можете вважати мене за одинака, що воює окремо від армії» [3, т. III, с. 190]. Тут уся суть його становища і мети, дещо «декадентський» трагізм самотності та відокремленості, непристосованості до життя «серед» і, в той же час, оптимістичність результатів цієї боротьби, адже він один зробив чи не більше, ніж уся «армія». Прикметно, що автор постійно наголошує на окремішності Холмса: він не такий, як решта людей, із ним ніхто не може зрівнятись, він розумніший, досвідченіший, кращий в усьому, за що береться. Наприклад, Холмс каже: «Моє ім'я Шерлок Холмс. Знати те, чого не знають інші –

мій фах» [3, т. I, с. 308]. Доказом винятковості особистості Холмса є і наступні його репліки-самохарактеристики: «У глибині серця я завжди вірив, що можу досягти успіху там, де інші зазнали невдачі...» [3, т. II, с. 92]; «...одна з найповажніших осіб Англії опинилася в руках шантажиста, й запобігти майбутньому скандалові зумію тільки я» [3, т. II, с. 239]; в «Останній справі Холмса» він каже, що «ніхто не знається на злочинному світі Лондона краще за мене» [3, т. II, с. 192]; в оповіданні «П'ять помаранчевих зернятко» називає себе «останньою надією на порятунком» [3, т. I, с. 264]; в «Етюді у багряних тонах» – «великим розумом» [3, т. I, с. 51], а в оповіданні «Убивство в Ебі-Грейджі» – «людиною особливих знань і сили» [3, т. III, с. 205]. Холмс усвідомлює, що його метод роботи значно випереджає час і що офіційні правоохоронні установи Англії ще не готові повністю його сприйняти: «британські судді, боюся, не досягли ще того розумового рівня, щоб віддати перевагу моїм теоріям, а не Лестрейдовим фактам» [3, т. III, с. 32].

Важливою також є така деталь. Хоча Холмс нібито і вважає, ніби у його вміннях немає нічого надзвичайного, чого б не могла посилити кожна людина, яка б забажала так само присвятити своє життя розкриттю таємниць, як він, проте інцидент із молодим перспективним детективом Стенлі Гопкінсом в оповіданні «Золоте пенсне» свідчить про протилежне. Коли Гопкінс говорить Холмсу, що міг самостійно перевірити дієвість методів Холмса, оскільки стежками, що ведуть до будинку професора Корема, де сталось вбивство Віллоубі Сміта, наказано нікому не ходити, Холмс звернувшись до «трохи в'їдлого посміхнувшись» відповідає, що для перевірки цих методів було усе «крім містера Шерлока Холмса» [3, т. III, с. 168]. Цим самим він дає зрозуміти: досягти його висот у мистецтві ведення розслідування не в змозі навіть той, хто цього сильно прагне і вважає Холмса за свого вчителя та наставника. Це відображає і позицію автора, і позицію самого дойлідського детектива стосовно того, що успіх його унікальний і не підвладний для повторення, а тим паче перевершення.

Промовисто свідчать про здібності, талант та винятковість особистості Холмса *справи, за які він береться*. Насамперед вражає їхня кількість. В оповіданні «Остання справа Холмса» він називає цифру «більше тисячі» [3, т. II, с. 200]. В оповіданні «Собака Баскервілів», у якому Холмса зображено у розквіті кар'єри, герой говорить, що цей випадок «найскладніший» із «усіх п'ятисот найсерйозніших справ, що їх доводилось мені розплутувати» [3, т. II, с. 236]. Свідомий своєї значимості і ролі, Холмс говорить, що «...моя широка практика і постійні запити, які сиплються зусібіч, не дозволяють мені залишити Лондон на невідомо який час» [3, т. II, с. 239], тобто розуміє, як він потрібен суспільству і рідному місту та відчуває відповідальність за лад у ньому. Далі вражає суспільна та історична масштабність клієнтів, які звертаються до нього, важливість й історична значимість справ, за які він береться. Холмс згадує про намагання «догодити папі» при розслідуванні справи із «ватиканськими каменями» [3, т. II, с. 217], своїми здібностями він прислужується «З королівській родині і Французькій республіці» [3, т. II, с. 191], розслідує справи богемського короля, зникнення унікальної бериллової діадеми та блакитного карбункулу, від нього залежить майбутнє Англії та Єв-

ропи в оповіданнях «Креслення Брюса-Партінгтона» та «Його останній уклін». Загалом Шерлок Холмс констатує, що «звичайних справ у мене й не буває» [3, т. I, с. 264]. Знову ж простежується певний дисонанс: хоч сам Холмс і говорить, що для нього не має значення державна величина його клієнта, все ж він пишається саме такими випадками, де фігурують видатні державні діячі, коли його залучають до справ історичного значення, а від нього залежить майбутнє чи не всього континенту. Наприклад, на початку оповідання «Мідяні буки» Холмс скаржиться Ватсону: «...я, схоже, перетворився на агента з розшуку загублених олівців та наставника для юних леді з пансіонів» [Дойль, т. I, с. 387]. Хоч, на його думку, такі справи можуть бути цікавими і повчальними, проте з перебігом оповідань циклу все більше відчувається, що він вважає їх недостойними своєї слави («...я не бачу тут жодних підстав для тривоги й не розумію, нащо мені, людині, чий час усе ж таки має певну ціну, встрявати в цю історію» [3, т. III, с. 265]).

Доречно згадати, як Холмс провчив полковника Росса, що зверхньо поставився до його персони, бо діяльність Холмса вважав не більш як дешевим театром, який не принесе ніякої користі: «Не знаю, чи ви помітили, Ватсоне, але полковник надто зверхньо поглядав на мене. Я хочу трохи покепкувати з нього» [3, т. II, с. 20]. Таким чином, вимагаючи належного пошанування від оточуючих, Холмс цим самим опосередковано робить відповідні запити і читачеві.

Розуміння Холмсом концепту слави становить окрему тематичну групу його самохарактеристик. Слід зазначити, що Шерлоку Холмсу властиве прагнення епатувати, вражати Ватсона чи інших людей, із якими він стикається при розслідуванні справи. Ситуація, коли Холмс, застосовуючи свій метод, підмічає у свого клієнта щось таке, що тому видається абсолютно незбагненим, є постійною повторюваною конструкцією майже у кожному творі циклу. На Ватсонові він експериментує найчастіше. Але кожного разу, коли Холмс роз'яснює йому хід своїх думок, все виявляється дуже простим і зрозумілим. Про Холмсове прагнення справити враження, наприклад, свідчить випадок в оповіданні «Пригоди клерка», коли він каже Ватсону: «Побоююсь, що ці пояснення тільки шкодять мені, – мовив він. – Наслідки без причин справляють набагато більше враження» [3, т. II, с. 60]. У «Спілці рудих» Шерлок Холмс із осторогою говорить: «...моя скромна слава розвіється як дим, коли я буду таким відвертим» [3, т. I, с. 211], що підкреслює все ж таки значимість слави для нього і суперечить попередньому твердженню: «Я не шукаю слави. Ім'я моє не з'являється в газетах. Найвища нагорода для мене – сама робота, змога знайти поле дії для моїх незвичайних методів» [3, т. I, с. 105]. Розвінчує це твердження також висловлене у «Знакові чотириох» сподівання («Отоді б вона [пригода – Л.Р.] справді принесла мені славу» [3, т. I, с. 142]) та заклопотаність тим, щоб публічна слава від розкриття ним складних злочинів лягала на плечі офіційних представників Скотленд-Ярду: «Любий мій друже, що мені до того? Я, скажімо, розплутаю цю справу, але все одно Гретсон, Лестрейд і К^о покладуть усю славу собі до кишені» [3, т. I, с. 31]. Таким чином, потреба в бездоганній репутації для Холмса вже не становить сумніву, проте він не бажає дешевої слави, праг-

нучи вражати по-справжньому значимими досягненнями: «Я хотів би, щоб моє ім'я не згадували в цій справі, бо волю, аби воно виступало лише тоді, коли розкриття злочину має певні труднощі» [3, т. II, с. 35]. Такий принцип тільки увиразнює винятковість Холмса: він уникає повторень і поривається завжди вносити в історію розкриття злочинів щось нове, що не вдавалось нікому іншому до нього: «...я й сам хотів би, щоб ви додали цю справу до своїх літописів, бо вона має такі подробиці, що роблять її єдиною в хроніці злочинів не тільки нашої, але й будь-якої іншої країни» [3, т. II, с. 90].

Майстерність Холмса й ентузіазм його роботи доходять до рівня мистецтва, саме так Ватсон не раз називає діяльність свого друга: він так захоплено говорив про улюблену справу, що якось Ватсон зазначив, ніби «почув у його голосі ту радість художника, який пишається власним твором» [3, т. III, с. 15]. Безперечно, Холмс бажає бути першим і найкращим та вважає себе таким. Варто тільки згадати, як різко він відреагував на репліку Джеймса Мортімера із «Собаки Баскервілів», коли той сказав, що має його за другого з європейських фахівців щодо наукового розуму. Проте Холмс не прагне слави у натовпі – його цікавить слава серед достойних ментально і внутрішньо гідних людей. Із нотою презирства Холмс поставився до схвальних вигуків недалекого інспектора Мердока із оповідання «Лев'яча грива»: «Я похитав головою. Прийняти таку хвалу означало б принизити власну гідність» [3, т. IV, с. 274].

Із самохарактеристики Холмса випливає **міф рятівника**, пов'язаний з його соціальною роллю. Хоча для Холмса порятунок суспільства і не є ідеєю-фікс: його, як він сам казав, цікавить розслідування злочинів як «чисте мистецтво» («Я граю заради самої гри» [3, т. III, с. 286]), все ж із деяких цитат видно, що якраз функція рятівника є ключовою, вершинною метою, яку він вбачає у своїй діяльності. Щодо Моріарті, експансивну діяльність якого він вважав найбільшою на той час небезпекою для соціуму, він зазначає: «Кажу вам, Ватсоне<...>, що якби я зміг визволити від нього суспільство, я вважав би, що кар'єра моя закінчилась, і був би готовий перейти до спокійнішого способу життя» [3, т. II, с. 191]. Подібний меседж, до речі, звучить від Холмса двічі впродовж цього твору і продовжується у хронологічно наступному оповіданні «Порожній будинок», де він завершує розправу над бандою Моріарті, знешкоджуючи полковника Морена: «...цієї ночі нам доведеться так попрацювати, що коли ми зможемо довести цю справу до кінця, то сміливо скажемо, що недарма прожили своє життя на цій землі» [3, т. III, с. 13]. Холмс-рятівник завжди виступає на боці добра, бореться за відновлення справедливості, а його неофіційне становище дозволяє самостійно вирішувати, кого карати, а кого милувати. В «Останній справі Холмса», де він ніби підбиває підсумок своєї діяльності, детектив наголошує: «Більш ніж у тисячі справ, у розслід яких я брав участь, я знав, що сили мої ніколи не стануть на боці зла» [3, т. II, с. 200].

П'яту велику групу реплік-самохарактеристик Холмса складають вислови, які стосуються загалом **рис його характеру та вдачі**, як він сам їх бачить. Із цитат такого типу робимо висновки про його відповідальність («...я завжди дотримую свого слова» [3, т. IV, с. 13]); рішу-

чість («...я люблю брати свого супротивника за барки» [3, т. IV, с. 133]); гідність («Це зачіпає мою гідність <...> – безперечно, дріб'язкове почуття, але це зачіпає мою гідність. Тепер ця справа стане для мене справою честі» [3, т. I, с. 275]); самокритичність («Здається, Ватсоне, що зараз ви бачите перед собою одного з найбільших дурнів Європи. Мені слід було б дати такого стусана, щоб я летів аж до Черинг-Кросу» [3, т. I, с. 291]); працелюбство («У мене дивна вдача. Я не пригадую, щоб праця мене втомлювала; навпаки, мене змушує неробство» [3, т. I, с. 150]); прагнення істини («Ви знаєте, як я люблю з'ясовувати все до кінця» [3, т. I, с. 160]); вміння долати труднощі («Немає нічого цікавішого за справу, і якій неначе всі змовилися проти тебе» [3, т. II, с. 240]); визначення своїх джерел існування («...я живу завдяки своїй кмітливості» [3, т. II, с. 92]); абсолютизацію власних життєвих принципів («...краще вже зневажатиму англійські закони, ніж своє сумління» [3, т. III, с. 211]).

Отже, аналіз реплік-самохарактеристик Холмса дає ще один ключ до глибшого розуміння цього образу, виступаючи ніби організуючим центром, першопричиною і наслідком численних мистецьких феноменів, пов'язаних із ним. Зокрема, самохарактеристика Холмса є ґрунтом для побудови теорій щодо міфологізації, підтверджує думку про первинність авторського задуму вибудувати образ унікального, «виняткового» героя у світлі тенденцій філософії надлюдини. Гіперболізація професійних вмінь та ідеалізація суто людських рис характеру Холмса роблять його характер надзвичайним на тлі пересічності, сірої буденності, відповідаючи також неоромантичній естетиці. Усе це, згідно із думкою М. Елліаде, є дієвим інструментом міфотворення, коли «ми ніби є присутніми при перетворенні історичного персонажа (якщо умовно дозволити собі зарахувати Шерлока Холмса до числа «історичних персонажів» – Л.Р.) у міфічного героя. Мова йде про елементи надзвичайного, які покликані на допомогу легенді» [5, с. 48].

Отже, прямими репліками-самохарактеристиками Холмс формує таку думку про свою особистість, яка співвідноситься із винятковістю, «інакшістю», вищістю надлюдини. В. Луков зазначає, що «неоромантики вірили у сильну, яскраву особистість, вони утверджували єдність повсякденного та високого, мрії та дійсності. Згідно із неоромантичним поглядом на світ, всі ідеальні цінності можна виявити у повсякденній дійсності при особливій точці зору спостерігача, тобто якщо дивитись на неї крізь призму ілюзії» [4, с. 95]. Конан Дойль дуже майстерно використовує таку призму, а цитати-самохарактеристики Холмса та цитати-характеристики його іншими персонажами твору, переконаними в його силі та авторитеті, що

повторюються, як мантра, із оповідання в оповідання, є дієвими інструментами зазначеного методу «навіювання». Сугестивний вплив Холмса на читача через самохарактеристику створює гіпнотичний ефект, змушуючи майже сліпо вірити у всемогутність і досконалість героя як у абсолютну і беззаперечну істину.

Можна сказати, що самохарактеристика Холмса витримана значною мірою в ключі ніцшеанської філософії надлюдини, проте не в тій абстрактно-символічній формі, яку обрав Ф. Ніцше у трактаті «Так говорив Заратустра», а у формі більш реалістичній та конкретно-історичній. Міф надлюдини реалізується крізь призму дойлівського бачення «ідеального», хоча й цілком уже позбавленого схематизму, детектива вікторіанської епохи.

Література:

1. Гинзбург Л. О литературном герое / Лидия Гинзбург. – Ленинград: Сов. писатель, 1979. – 224 с.
2. Дойль, Артур Конан. Пригоди Шерлока Холмса: в 4-х тт. / А.К. Дойль / пер. з англ. В. Панченка. – К.: Веселка; Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2010.
3. Луков В. А. Французский неоромантизм: Монография / В. Луков. – М.: Изд-во Московского гуманитарного университета, 2009. – 102 с.
4. Элиаде М. Миф о вечном возвращении: Архетипы и повторяемость / Мирча Элиаде: [пер. с франц. Е. Морозовой, Е. Мурашкинцевой]. – СПб: Алетейя, 1996. – 250 с.
5. Smith, K.C. Forming and Protecting the Middle-Class Victorian Ideal: Holmes and Watson / Kathryn Caroline Smith. – English, Theater and Languages, 2008. – 70 p.

Расевич Л. П. Самохарактеристика Шерлока Холмса как средство создания имиджа «исключительного героя»

Аннотация. В статье системно проанализированы реплики-самохарактеристики Шерлока Холмса, которые выступают инструментом создания его образа, работают на создание имиджа «исключительного героя» и отвечают тенденции создания и восприятия образа в ракурсе философии сверхчеловека.

Ключевые слова: самохарактеристика, философия сверхчеловека, «имидж исключительности», мифологизация.

Rasevych L. Self-characteristic of Sherlock Holmes as a means of creating an image of «exceptional character»

Summary. In the article replicas of self-characteristic of Sherlock Holmes are systematically analyzed as the means of creating his image of «exceptional character» and are correspond to its forming and perception in the light of philosophy of the overman.

Key words: self-characteristic, philosophy of overman, «image of exclusivity», mythologyzation.